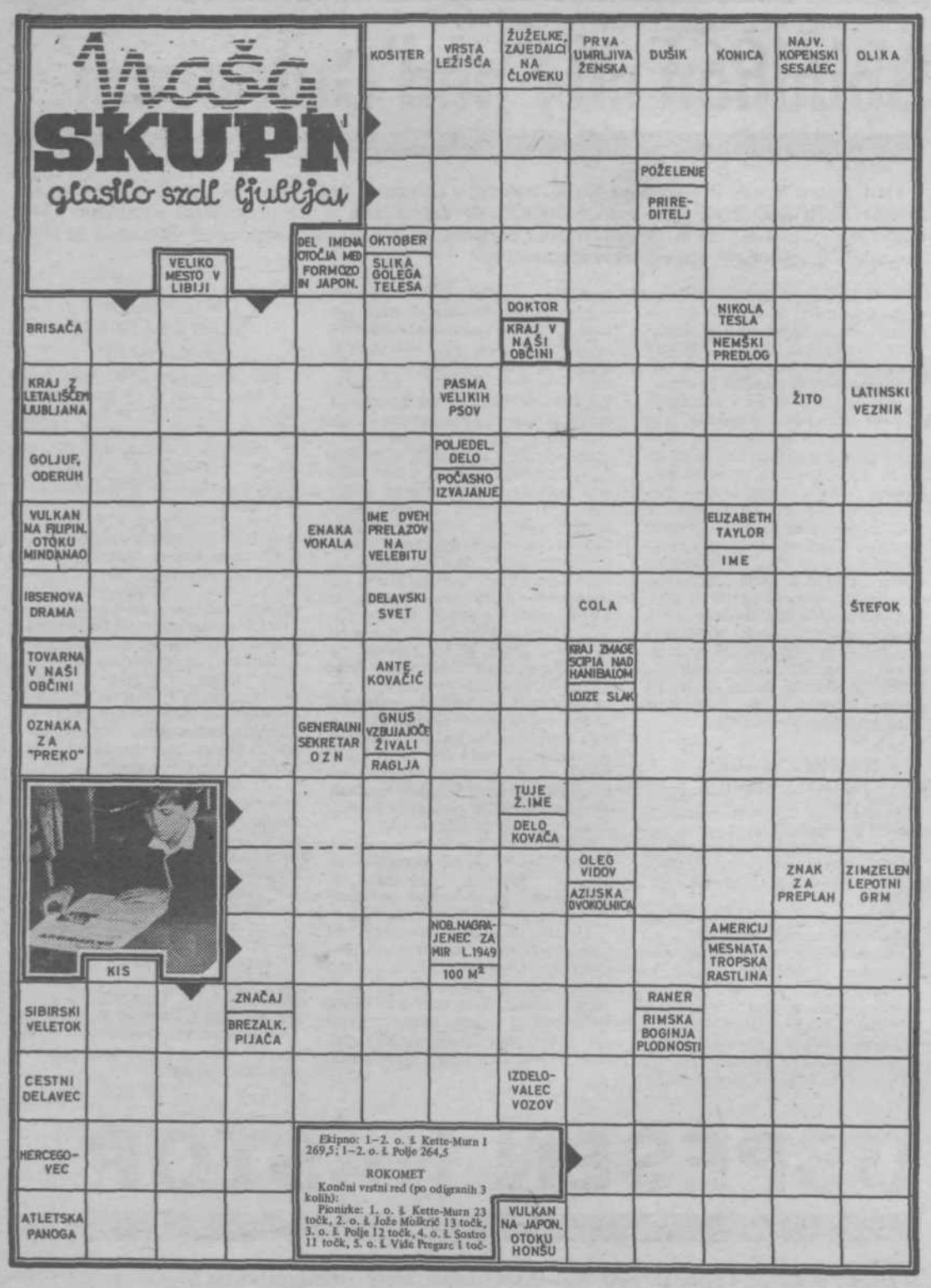

MOLNIŠKA ČETA — prva partizanska četa v Sloveniji

Letošnji 4. julij – dan borca bomo praznovali bolj svečano kot druga leta, saj je letošnje leto v celem posvečeno borcem in vstaji jugoslovanskih narodov.

Pred 30 leti so se jugoslovanski narodi kot eden dvignili in se postavili v bran za obvarovanje svoje dežele. 30 let je precejšnja doba, toda ne tolikšna, da bi zašla v pozabo; naprotno: vsako leto bolj spoznavamo, kakšen pomen je imela vstaja jugoslovanskih narodov proti okupatorju in domačim izdajalcem, kajti s tem, da smo pregnali okupatorja, smo pregnali z oblasti tudi stare neljudske režime, ki so pili in izkoriščali kmetovo in delavčevo kri. S tem pa smo postavili tudi nov družbeni red, bolj human in dostojen človeka.

V tem boju je odigrala veliko vlogo – veliko večjo, kot si ljudje danes predstavljajo – tudi partizanska četa, rojena iz ljudi naše občine in na naših tleh – Molniška partizanska četa kot prva partizanska četa v Sloveniji.

Molniška četa je bila ustanovljena 13. julija 1941 in 18. julija ob 10. uri v Zadvoru bo v jubilejnem letu praznovanja vstaje jugoslovanskih narodov naša občina svečano proslavila 30-letnico njene ustanovitve z odkritjem spomenika. Ta četa in ta dogodek zaslužita pozornost nas vseh in zato naj bo naš zapis posvečen Molniški četi in borcem, ki so jo sestavljali.

Dan ustanovitve Molniške partizanske čete ni bil pogojen le s samim aktom italijanskih aretacij v noči z 12. na 13. julij 1941, temveč se je ta dan kalil že v dolgih letih pred začetkom vojne in jedro tega delovanja je bil Zadvor. Delavci in vaščani Zadvora, Sostrega, Dobrunj in Bizovika so namreč že leta 1927 ustanovili svoje delavsko prosvetno društvo Svoboda, ki je bilo pozneje vseskozi jedro njihovega delovanja in priprava delavcev na odločilni trenutek.

Delovanje komunistov, pa sega še nekaj let nazaj pred ustanovitev Svobode, saj je prva skojevska skupina v Zadvoru obstajala že leta 1924. Sestavljali so jo Tone Trtnik, Srečko Smrekar in Gabrijel Gašperšič. Tone Trtnik – poznejši narodni heroj, je

Miha Berčič – borec Molniške čete govori na mitingu v Šoštanju leta 1945

bil vodja te skupine; on je prinašal med njih komunistično literaturo, trojka pa je imela nalogo literaturo razpečavati med mladino. To je zbudilo zanimanje za delovanje te skupine in s pomočjo nekaterih starejših je bila skupina aktivna tudi pri ustanavljanju Svobode v Dobrunjah. Pomoč so ji dajali nekateri starejši komunisti in simpatizerji: Jože Moškrič, Pavel Moškrič, Viktor Vodnik, Franc Kocjančič, Jože Perčič, Niko Bricelj in drugi. Ustanovni akt Svobode je bil opravljen novembra l. 1927 in prvi predsednik tega društva je bil Niko Bricelj, mizar iz Bizovika. Sedež društva je bil tam tudi sedež občine. Na ustanovnem zboru društva je bilo 51 članov, že v naslednjem letu pa se je število dvignilo na 120. V prvih letih ustanovitve so bili v odboru Svobode člani iz različnih vasi takratne dobrunjske občine, toda z razvojem tega društva in s premestitvijo sedeža leta 1928 v Zadvor so funkcije v društvu prehajale čedalje bolj v roke ljudi, kjer je bil sedež društva. Sprva je bilo društvo pod okriljem socialdemokratov, ker so takratne oblasti komunistično partijo prepovedale že prva leta po prvi svetovni vojni. Edino – ilegalno delovanje komunistov je bilo možno prek kulturno prosvetnih društev. Zato sta bila v prvem odboru društva le skojevca Tone Trtnik in Gabrijel Gašperšič, ker so bili komunisti kot Franc Kocjančič, Jože Moškrič in drugi pred oblastjo preveč kompromitirani, da bi bili lahko v odboru, saj so bili sigurni, da njihova imena na spisku odbornikov ne bi prispevala k odobritvi za delovanje novega društva.

Leta 1929 je zaradi Aleksandrove dikature nekaj članov izstopilo, nekaj pa jih je potegnil za sabo Niko Bricelj, ko je odšel iz Bizovika, to je predvsem člane iz Bizovika in Hrušice, tako da je takrat štela Svoboda le 60 članov – od prejšnjih 134. Jedro in večino članov društva so odslej sestavljali vaščani Zadvora, iz Sostrega pa so bili najbolj aktivni Viktor Vodnik, Franc Alič in Jože Omahen.

Prvi sekciji sta bila dramatska in tamburaška. Prva je že 19. aprila 1928 gostovala v Žalogu, tamburaška pa je pripravila izlet na Lisičji grad. Tega leta je bila ustanovljena tudi knjižnica, knjige pa so prispevali člani sami. Težje delovanje je imela dramatska sekcija, ker ni imela primernih prostorov; edina dvorana v vsej okolici je bila v Sostrem, ki pa je bila v rokah klerikalnega društva „Orel". Zato je morala imeti Svoboda prve predstave v Žalogu pri Cirilu Požarju. Veliko večje možnosti delovanja pa so se društvu odprle, ko je lastnik gostilne „Pri Glastavcu" v Zadvoru Miha Jeriha leta 1931 zgradil dvorano, kjer so bile odslej vse njihove prireditve. Pomožni prostori v hiši Franca Kocjančiča pa so služili za vaje dramatski, pevski in godbeni sekciji. V teh prostorih so bila tudi predavanja, pa razni sestanki in razgovori. Vendar je to motilo žandarmerijo v Hrušici; zato je čestokrat vpadala v te prostore in motila Svobodaše pri nihovem delu.

Po odhodu Nika Briclja so svobodaši izvolili nov odbor in za predsednika Franca Gašperšiča, za tajnika Karla Smrekarja, za blagajnika pa Gabrijela Gašperšiča.

Godbena sekcija, ki je pozneje postala najaktivnejša, je začela pobirati prostovolje prispevke leta 1930. Vsak godbenik je za nabavo inštrumentov prispeval 300 din. Tako so 1931 ustanovili to sekcijo, prav tako pa tudi pevski zbor. Obe sekciji je vodil učitelj osnovne šole Sostro Rudolf Fajon, ki je bil velik ljubitelj glasbe in požrtvovalen vodja vseh glasbenih sekcij v Svobodi. On je zaoral ledino in organiziral sekcije in njemu gre neizrekljiva zahvala za tisto, kar je storil Svobodi v prvih letih njenega obstoja.

Vodstvo Svobode pa se je tudi stalno trudilo za politično in kulturno vzgojo svojih članov in je predavanjem posvečalo veliko pozornost. Ta so bila sprva „Pri Grešniku" v Dobrunjah, pozneje pa „Pri Glastavcu" in Kocjančiču v Zadvoru. Predavali so Bogo Tepl, Bratko Kreft, Tone Seliškar in drugi; po teh predavanjih je društvo organizairalo tudi debatne večere, kjer so člani sami med sabo razpravljali o istih temah.

Glavni vpliv v vseh sekcijah in med člani so imeli komunisti, saj so bile njihove vrste trdno pod vplivom naprednih idej, ki so jih razširjali člani partije in so bili v stalni povezavi s komunisti v Polju, ki jih je vodil Ivan Maček. Partijsko delo je vodil najprej Franc Kocjančič, nato pa Jože Moškrič in Tone Trtnik. Svoboda Zadvor se je udeleževala tudi izletov, tako na Jesenice, v Hrastnik, pa tudi v Celje, kjer se je udeležila znanega shoda Svobod leta 1935. Po tem shodu je bilo delovanje društev SVobod prepovedano, toda svobodaši Zadvora so se znašli in dobro prestali akt zaplembe njihovega inventarja, ker so o njem pravočasno zvedeli. Kmalu po tem so se svobodaši priključili k ljubljanski Vzajemnosti kot sekcija v Zadvoru. Zopet je društvo zaživelo z vsemi svojimi sekcijami, ustanovljeni pa so bili tudi skojevski aktivi in sicer dva v Zadvoru in eden v Sostrem. V tem času se je začel tudi ideološki boj s šentlenarsko Prosveto. Iz njihovega društva so odšli pošteni domoljubi in napredni ljudje, ostali pa so zagrizeni privrženci klera in njegove ideologije. Iz teh vrst so bili tudi poznejši belogardisti na Sv. Urhu. S približevanjem Hitlerjevega vpliva slovenskim mejam pa se je boj še stopnjeval.

Prihod okupatorja na slovenska tla in Italijanov v dobrunjsko občino ni zmedel komunistov, pa tudi ne članov zadvorške Svobode. Nekateri so bili ob napadu mobilizirani, toda po hitrem zlomu jugoslovanske vojske so se člani Svobode vrnili domov, se takoj povezali med seboj in pri Kocjančiču v Zadvoru razpravljali o tem, kaj jim je storiti v nastali situaciji. Starojugoslovanska vojska v tej občini je zapustila precej orožja in ravno bivša dvorana Svobode je bila polna vojaškega materiala. Na sestanku komunistov pri Kocjančiču je predlagal Feliks Vidergar, naj to skladišče preprosto izpraznijo in orožje poskrijejo. Nekateri pa niso bili za to in organizirana akcija je propadla. Vendar to ni zmanjšalo rezultatov pri pobiranju tega materiala, ker so vse orožje pobrali posamezni člani Svobode, ga skrili in pozneje odnesli v gozdove. Orožje pa so pobirali tudi iz Ljubljanice v Zavogljah, kjer je bilo raztreseno po vodi.

Italijanska vojska je zasedla Dobrunje in Zadvor 13. aprila popoldan. Enote, ki so prve zasedle to področje, so kmalu nadomestile stalne garnizije, nastanjene v Podlipoglavu, v Prosvetnem domu Sostro, na Lipoglavu, v Zadvoru Dobrunjah in drugod.

Takoj po ustanovitvi Protiimperialistične fronte, ki se je konec junija preimenovala v Osvobodilno fronto slovenskega naroda, so se začele priprave za ustanovitev njenega odbora tudi v Zadvoru; formiran je bil v začetku maja 1941. Prvi odbor OF so sestavljali člana partije Jernej Gašperšič in Stane Keber ter predstavnik krščanskih demokratov Tone Hočevar. Ta odbor je bil ustanovljen sorazmerno lahko, kar je bil rezultat predvojenega dela komunistov in povezave z najširšimi množicami. V maju leta 1941 je bil skupni sestanek komunistov in krščanskih socialistov za dobrunjsko in poljsko občino, ki sta se ga udeležila tudi Boris Kidrič in Tone Fajfar. Dobrunjsko občino sta v njem zastopala Nace Ferfila in Štefan Pavšič.

Napad fašističnih sil na Sovjetsko zvezo – 22. junija 1941 – je močno odjeknil tudi v dobrunjski občini. Ob tej priliki je prišlo do večjih demonstracij, komunisti pa so se čedalje bolje povezovali in širili svoje vrste. Leta 1941 je bilo sprejeto v KP več mladincev. Poleg celic v Sostrem, Zadvoru in Dobrunjah so bile ustanovljene še na Fužinah, v Hrušici, Bizoviku in Podmolniku.

V dneh po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo se je na terenu in med člani čutila nervoza – nervoza pred velikimi odločitvami. Vsak član je vedel, da se nekaj pripravlja. Tudi domača boržuazija in kler sta dala komunistom marsikaj misliti, saj njihovo bratenje z okupatorji ni obetalo nič dobrega. Sem pa tja se je popolnoma nepreverjeno šušljalo, da se v klerikalnih vrstah pripravlja neki spisek najaktivnejšIh svoboda-

Tamburaški orkester Svobode iz Zadvora pred vojno. Prvi z desne sedi narodni heroj Jože Moškrič.

šev Zadvora; za kaj bo uporabljen, tega pa nihče ni vedel.

Dne 12. julija popoldan se je Vinko Hohkravt s kolesom pripeljal k Tonci Berčil v Zadvor in ji povedal, da bo to noč aretacija članov Svobode in naj se umaknejo. Berčičeva je prek znancev, prijateljev in simpatizerjev takoj obvestila člane, naj se čez noč umaknejo, ker jih bodo iskali Italijani. Okrog enajstih so Italijani res pričeli z aretacijami ljudi, katerih imena so imeli na spisku. Nekaj se jih je poskrilo po skednjih, nekatere pa obvestilo ni doseglo – ali pa ga niso vzeli resno – in te so aretirali. Vseh aretirancev iz Zadvora, Sostrega in Dobrunj je bilo 18. Odpeljali so jih v Prosvetni dom Sostro, od tu pa na Vevče, kjer so jih naložili na kamione, skupaj z aretiranci iz poljske občine in vse prepeljali v sodnijske zapore.

(Se bo nadaljevalo)

Tudi tokrat so se odrezali

Modelarji osnovne šole Polje so tudi 5. junija 1971 odnesli obe prvi odličji v tekmovalnem razredu jadrnic „K" in „G", hkrati pa so postavili na tekmovalni progi največ – kar 25 modelov! V razredu „G" se je pomerilo 11 tekmovalcev, v razredu „K" pa 14, skratka, skoraj 80 % vseh tekmovalcev je bilo iz Polja.

V razredu „G" so se zvrstili na prvih treh mestih takole: 1. Marko Oblak, 2. Igor Novak, 3. Rado Mojškerc.

Tekmovalci v razredu „K" pa so se razvrstili: 1. Marko Oblak, 2. Leon Blažun, 3. Jože Grabnar, 4. Jože Koželj in 5. Jože Godec.

Učenec Marko Oblak, ki je osvojil v obeh razredih prvi mesti, je prejel od mestnega odbora Ljudske tehnike v Ljubljani poleg priznanja v obeh razredih še dva pokala! K svojim odličjem je letos dodal zopet dve, ki sta hkrati tudi merilo njegove ročnosti, delovnih navad ter estetske ravni. Modelar Marko je skromen dvanajstletni fantič, ki svoj prosti čas posveti predvsem gradnji modelov jadrnic; te mu tudi najbolj ustrezajo. Priznanja pa so dokaz, da je Marko osvojil vse fizikalne in kemijske zakonitosti pri gradnji jadrnic, saj so vedno prve. Verjetno bo nadaljeval svoje izobraževanje na elektrotehniko. V modelarskem krožku je dosledno in vztrajno delal ter dopolnjeval svoje prvo znanje. Nobena ovira ni bila tako velika, da je Marko ne bi prešel. Ob njem so gradili tudi njegovi vrstniki in nekateri že starejši modelarji. Neumorno se je učil tudi na vsaki, še tako majhni napaki! Obrestoval se je ves njegov trdu, saj je bil usmerjen na pravo pot za dosego najvišjih priznanj!

Tekmovalna vrsta modelarjev jadrnic iz Polja je enovit, zelo mlad in izredno razgiban kolektiv! Ob strokovnem vodstvu inštruktorja in pedagoga ter ob vsestranskem razumevanju vodstva šole, predvsem ravnatelja M. Žlajpaha, uspejo šolarji na vseh tekmovanjih v okviru Ljudske tehnike. Leto za leto osvajajo prva mesta med jadrnicami razreda „G" in „K". Da, resnično so nepremagljivi! Edini njihovi nevarni nasprotnik je neugoden veter, ki je tudi na minulem tekmovanju zanesel model jadrnic razreda „K", izdelek učenca Jožeta Grabnarja. Kot tretje uvrščena je potonila v globino jezera na Kosezah zaradi nestrokovne „reševalne oskrbe modelov"! Žal, da se je moral delovni modelar vrniti domov kljub doseženemu tretjemu mestu, brez svojega izdelka! Kot mora je obvisela potonjena jadrnica nad tekmovalno vrsto z nerešljivim vprašanjem: ZAKAJ TAKO?

Istega dne so se pomerili na IV. mestnem brodarskem modelarskem tekmovanju na jezeru Koseze tudi modelarji motornih čolnov, med katerimi je bila tudi maloštevilna skupina modelarjev osnovne šole Sostro. Delovnim in prizadevnim modelarjem je bil velik uspeh že udeležba na brodarskem tekmovanju, kjer so javnosti prikazali uporabnost zgrajenega modela! Modelarji iz Sostrega so se, kot jadralci iz Polja, borili športno, a jim je vetrič marsikatero zagodel!

Poskusili pa se bodo tudi mladi jadralci na republiškem tekmovanju v Piranu.

Želimo jim čimveč športne sreče!

BOŠTJAN NOVŠAK

Vstaja v mojem kraju

Na razpis za najboljšo nalogo z gornjim naslovom se je prijavilo lepo število pionirjev in pionirk od 1. do 8. razreda 15 osnovnih šol naše občine. 15 pionirskih odredov je pravočasno poslalo naloge komisiji pri občinski zvezi prijateljev mladine. Člani komisije – predsednik občinskega odbora ZZB, pionirske občinske komisije, odbora JPI, ZPM in slavistke so imeli precej dela, preden so izbrali najboljše.

30 pionirjev – 30 učencev je prejelo knjižne nagrade občinskega ZZB in občinskega ZPM. Nagradna knjiga Veza mora ostati jih bo vedno spominjala na čase iz NOB.

Vsem nagrajenim iskreno čestitamo!

KOMUNALNO PODJETJE SNAGA PRIDNO OPRAVLJA SVOJE DELO

Na območju Polja vzdolž Novega Polja in Zadobrove je glede odlaganja smeti in pospravljanja raznih odpadkov že ustrezno urejeno. Vsi prebivalci tega okoliša so lahko za zgled drugim glede čistoče in lepšega videza stanovanjskih hiš.

Tako ali podobno bi bilo treba urediti še marsikje v naši občini. Slika prikazuje resničnost tega primera.

CIRIL ZUPANČIČ

DINAR NA DINAR – NOVA ŠOLA

Če se vprašamo, ali smo za samoprispevek v Ljubljani, je isto kot če bi se vprašali: ali smo za novo šolo, *vrtec in še za marsikaj drugega* ali smo za boljše življenje in delovne pogoje odraslih in otrok.